

מראי מקומות - ביצה

ג:

אכילת הביצה הוא משום מוקצה, הא מוקצה הוא ג"כ איסור מדרבנן. וכ' התוס' ישנים דלר"נ לא פריך, דהא מוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא. והרשב"א תי' דכיון דכבר נדחית סברת ר' נחמן, לא הק' הגמ' עליו עכשיו. א"נ, א"ל דר"נ ס"ל דהאי תנא סבר מוקצה דאורייתא, וא"כ שפיר הוי ספיקו לחומרא.

ה. לספק טריפה

פרש"י, ספק שנולדה מתרנגולת טריפה. וכ' הפני יהושע, דאפשר דס"ל לרש"י דאם הספק הי' על התרנגולת גופא אם טריפה היא או לא, י"ל דזה נקרא דבר שיש לו מתירין, כיון דשייך לבדוק אם התרנגולת טריפה או לא, דאם היא יכולה לטעון ביצים אחר כ"א יום, ע"כ אינה טריפה, ולכן פ"י דמיירי דוקא כשהספק הוא אם נולדה הביצה מטריפה או לא.

ו. לספק טריפה

ע' בשטמ"ק בב"ק (מז. ד"ה מאי טעמא) שהאריך בענין אם ביצת טריפה אסורה מדאורייתא או רק מדרבנן, וכ' דלכא' מוכרח מסוגיין דאסורה מדאורייתא, דאל"כ הדרה קו' לדוכתי, למה ספק אסור, וע"ש מש"כ לדחות הראי'.

ז. הוי דבר שיש לו מתירין, וכל דבר שיש

לו מתירין אפי' באלף לא בטיל

כ' הרשב"א לקמן (ד) דכל זה בביצה, דאם ימתין לה לערב לא תפסל, אבל חמץ בפסח בתבשיל, כגון קדרה, שאם ימתין לו עד לאחר הפסח תעובר צורתו, לית בי' משום דבר שיש לו מתירין.

ח. אלא למ"ד את שדרכו למנות מאי איכא למימר

הק' השטמ"ק, תיפוק לי' שאינו בטל משום דברי' היא, כיון שהיא מבעלי חיים. ותני' דלא אמרו ברי' אלא בביצת עוף טמא, שהיא אסורה מתחלת ברייתה [ע' בשו"ע (י"ד ק; א)] דזהו א' מתנאי בריי', שצריכה להיות אסורה מתחלת ברייתה.

ט. אלא למ"ד את שדרכו למנות מא"ל

העיר המהר"ם שי"ף דהוי כעין גברא אגברא קרמית, דהא איכא למימר דר' יוחנן אוקים האיסור ביצה משום מוקצה או הכנה, ואז אי"צ לומר כלל דהוי ספק טריפה. וע"ש בהערות על המהר"ם שי"ף שתמה על קושייתו דהא הגמ' כבר הוכיחה דס"ל לר' יוחנן דטעמא דמתני' משום משקין שזבו, וא"כ שפיר הק' הגמ', וצ"ע.

י. כולן ידלקו

כ' הרשב"א בשם ר' שמשון, דמה דלא אמרי' שיחלקם לכמה אנשים, ולימא דכל א' יכול לומר דכל דפריש מרובא פריש,

א. ור' יהודה לטעמי' דאית לי' מוקצה

הק' המנחת שלמה, כיון דמוקמינן לה בעומדת לגדל ביצים, שוב מצינן לפרש דאסור משום משקין שזבו, שהרי לא הקשו ע"ז אלא משום דעומדת לאכילה ואוכלא דאפרת הוא, אבל אי מיירי בעומדת לגדל ביצים, אין סתירה כלל בין הנך תרי בבות. ותני' דמה דביצה שנולדה נכלל בגזרה דמשקין שזבו, אף דבעצם לא שייך בביצה עצמה האיסור סחיטה, היינו משום דנכלל בתקנת חכמים על פירות הנושרין. וא"כ, י"ל דבשלמא אם גם בעומדת לאכילה אסור, שפיר י"ל דביצה בכלל, משא"כ אי בעומדת לאכילה הביצה מותרת, וכבר נחתינן לחלק בין ביצה לחברתה, שוב מסתבר שכל הביצים מותרות, כיון דלא שייך בהם טעם התקנה.

ב. ואם נתערבה באלף, כולן אסורות

כ' תוס' (ד"ה ואחרות) דיש לפרש דהאיסור עצמו נתערב, ולא דהספק נתערב, דאם הספק נתערב, א"כ לכאו' יש להתירו משום ספק ספיקא. אבל הרשב"א כ' דנתערבה אספק קאי, ומ"מ לאו ספק ספיקא הוא, דלא שייך ס"ס להקל אלא בב' ספקות הבאות מכח התערובת, כגון טבעת של ע"ז שנפלה לרובא, ומרובא לרובא, דבכל רוב אי' למימר דאפשר דלא זו נפל כאן, ואת"ל דנפל מרוב הראשון, אולי אי"ז האיסור שנפל. משא"כ כאן, מאי אמרי', הרי את"ל דזהו מה שנפל, מ"מ אפשר דמותה הרי כבר אמרי' דאסור מספק, וא"כ בכה"ג לא אמרי' ס"ס (כ"נ בכוונתו, וצ"ע).

ג. בשלמא לרבה... הוי ספיקא דאורייתא

כ' המהרש"א, דהיינו די"ל דמיירי ביו"ט אחר שבת ושבת אחר יו"ט, דהאיסור דאורייתא הוא, דאילו ביו"ט או שבת דעלמא, גם רבה מודה שאינו אלא מדרבנן. והק' הפני יהושע, א"כ מה הק' על ר' יצחק ור' יוסף, הא יתכן לומר דגם הם מודו להכנה דרבה ביו"ט אחר שבת וכו', אלא דס"ל דאין לגזור בכל יו"ט אטו יו"ט אחר שבת, ולכן לא פירשו מתני' בדף ב' כוותי', דמשמע דמיירי גם ביו"ט דעלמא. ולכן פ"י הפני דודאי גם הברייתא כאן מיירי בכל יו"ט ושבת דעלמא, ומ"מ ניחא לרבה, דכיון דלענין יו"ט אחר שבת אסור אף בספק, א"כ היו צריכין לאסור גם יו"ט בעלמא מספק, דאי לא הא לא קיימא הא, וא"כ א"ש לש"י רבה דס"ל דעכ"פ יו"ט אחר שבת הוא דאורייתא, וא"כ כולם אסורים מספק.

ד. בשלמא לרבה... הוי ספיקא דאורייתא, וכל

ספיקא דאורייתא לחומרא, אלא לר' יוסף וכו' ק', הא לכאו' יש גם להק' לר' נחמן, דס"ל דטעם איסור

מראי מקומות - ביצה

ג: (המשך)

מ"מ יש לפקפק קצת בדבר זה מסוגיין. דהא במה פליגי ר' יוחנן ור"ל, הרי לכאוי פשוט דמסברא פליגי, ומהי מחלוקתם. וביאר דזהו גופא פלוגתתם, דר' יוחנן סבר דאת שדרכו למנות שנינו, דהיינו דחומרא זו דדבר חשוב אינו בטל ברוב הוא רק מדרבנן, ולכן שפיר יש להחמיר רק בדבר שהוא חשוב ממש, דהיינו מה שלעולם דרכו למנות. אבל ר"ל ס"ל דדין זה דדבר חשוב אינו בטל הוא מן התורה, ולכן אפי' כל דבר שדרכו למנות י"ל דנחשב חשוב לענין זה דאינו בטל ברוב. וע"ש עוד איך שביאר מה יהי המקור לדבר זה דמן התורה דבר חשוב אינו בטל.

יג. ורשב"ל אמר כל שדרכו למנות שנינו

העיר הרשב"א, הא מודה ר"ל דאיסורים דרבנן בטלים אף בדבר שדרכו לימנות, ושיי' ר"ל היא דכלאי הכרם בזמן הזה מדרבנן, דקדושה שניי' קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא. ותי' דס"ל דכיון דאסור בהנאה, חמיר טפי ואינו בטל כל שדרכו למנות.

יד. ליטרא קציעות שדרסה על פי עיגול, וכו'

הק' הרשב"א, הא תרומת תאנים אינה אלא מדרבנן, ולימא בכל א' מהם שלא לזה נפל ועיי"ז יכולים להתיר כולן, וציין למש"כ ביבמות ליישב קו' זו. ושם (פב.) כ' דמסתבר דלא אמריי' "שאני אומר" אלא היכא שיש שיעור שלם באותה שאנו אומרים שנפל לתוכה [כגון שיש ב' חביות, א' שיש בו שיעור לבטלה, וא' שאין בו שיעור לבטלה, דאמריי' דנפל לזה שיש בו שיעור לבטלה]. א"נ, לא אמריי' "שאני אומר" אלא כשאיי"צ שיעור כלל לבטלו, כגון ב' קופות א' של חולין וא' של תרומה, אבל כאן לא שייך זה, ולכן לא אמריי' "שאני אומר".

היינו משום דחיישינן שמא יבואו עשרה אנשים בבת א', וכדאי' בזבחים (עג.).

יא. ר' יוחנן אמר את שדרכו למנות שנינו

פרש"י דנח' ר' יוחנן ור"ל בדעת ר"מ, האם כוונתו לומר דדוקא את שדרכו למנות אינו בטל ברוב, דהיינו דלעולם דרכו למנות, או כל שדרכו למנות, דהיינו אפי' אם רק מקפידין למוכרם במניינם, ואפי' אם יש שמוכרים אותן שלא במנין, מ"מ אינם בטלין. אבל לפי רבנן אין מח' ר"י ור"ל, דרבנן ס"ל דששה דברים בלבד אינם בטלים, ולפי ר"ע ז' דברים. וכ"כ הריטב"א ביבמות (פא:), דלפי רוב המפרשים נח' ר"י ור"ל בשיי' ר"מ. אולם הק' הרשב"א שם, הא דר"מ ליתי', וא"כ למה פליגי אליבי'. ולכן פי' הרשב"א דאין מח' ר"י ור"ל אליבא דר"מ ככוונתו אם "את שדרכו למנות" תנן, או אם "כל שדרכו למנות" תנן, אלא בדרבנן פליגי. והכי קאמה הא דשנינו דלרבנן אין מקדשין אלא ששה דברים, הני ששה דהזכירו היינו משום דאת שדרכו למנות הן, ודתנן תנן ודלא תנן לא תנן, כן ס"ל לר' יוחנן. אבל ר"ל סבר דכל שדרכו למנות שנו, דהיינו דמה דאמרו רבנן הנך ששה, לאו דוקא הם, וה"ה לכל שדרכו למנות דאינם בטלים, והני ששה משל הם. ור' מאיר ס"ל דאפי' מה שדרכו למנות לעיתים, אע"פ שרוב פעמים אינו נמנה, כחבילי תלתן, מ"מ כיון דנמנה לעיתים שוב אינו בטל, ובזה ודאי פליגי רבנן עלי' דר"מ.

יב. ר' יוחנן אמר את שדרכו למנות שנינו,

רשב"ל אמר כל שדרכו למנות שנינו

כ' בשאלת יעבץ (סי' קנ"ח), דאף דדבר מוסכם הוא מן הפוסקים (יו"ד סי' ק"ח) דמה דדבר חשוב אינו בטל ברוב הוא דין דרבנן,